

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัยสร้างสรรค์

การต่อสู้ระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีมาช้านาน ยามที่ฝ่ายใดชนะทุกสิ่งทุกอย่างจะยุติลงชั่วคราว และเมื่อทุกอย่างผ่านไปความขัดแย้งระหว่างเพศก็เริ่มขึ้นใหม่ ไม่มีวันจบสิ้น

ในพระคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ บัญญัติว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ ที่สับสนวุ่นวายในขณะนั้นออกจากกัน ทรงสร้างกลางวันและกลางคืน ผืนทะเลและแผ่นดิน ปลาและนก ชายและหญิง อย่างไรก็ตามความผิดบาปของอดัมและอีฟจึงเกิดอำนาจและการควบคุมขึ้นในโลก มาทำลายความสัมพันธ์กันเองของทั้งสองและกับพระผู้เป็นเจ้า ปัจจุบันความแตกต่างระหว่างเพศกลับกลายเป็นศัตรูที่คอยทำลายล้างกันเพื่อความเป็นผู้นำและผู้มีอำนาจในสังคมที่ห่อหุ้มเปลือกนอกของความเป็นมิตรที่ผูกพันรักใคร่ของทั้งสองเพศ

ขบวนการต่อสู้ของแนวคิดสตรีนิยมเริ่มจากสังคมตะวันตกได้พัฒนาแนวความคิดออกเป็น 3 ช่วง คือช่วงที่หนึ่งตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17-19 ที่เน้นคุณธรรมของความเป็นหญิงเป็นชาย ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และความเป็นอิสระของผู้หญิงเรียกร้องให้มีโอกาสไปสู่โลกสาธารณะทำงานนอกบ้านเพื่อให้เท่าเทียมกับผู้ชาย การเรียกร้องที่สำคัญคือในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การเรียกร้องสิทธิในการเลือกตั้งของสตรีในอังกฤษและอเมริกา ในช่วงที่สอง เริ่มในทศวรรษ 1960-1980 ที่สตรีถูกปฏิบัติในสังคมเสมือนเป็น “คนนอก” จึงเกิดการเรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ในยุคนี้จึงเกิดแนวความคิดสตรีนิยมขึ้นมากมายหลายสาย เช่น สายเสรีนิยม สายสังคมนิยม สายจิตวิเคราะห์ สายมาร์กซิสต์ เป็นต้น ที่อธิบายสาเหตุของความเป็นรองของสตรี รวมทั้งการกำจัดความเป็นรองที่เกิดขึ้นในสังคมด้วย ส่วนช่วงที่สามเริ่มในปลายทศวรรษ 1980 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วงที่สตรีรุ่นใหม่ เริ่มไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของสตรีนิยมในช่วงที่สองว่าเท่าไม่สอดคล้องกับยุคสมัย แนวความคิดของสตรีนิยมในช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของกระแส Post-modern จึงเน้นความคิดเกี่ยวกับเพศทางสังคม (Gender) เพศ (Sex) และการเมืองในระดับล่าง (Micro Politics)

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดสตรีนิยมถูกโจมตีจากเพศชายเช่นเดียวกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844-1900) นักปรัชญาชาวเยอรมันกล่าวว่า เป็นการหลงทางเพราะสาเหตุของการที่ผู้หญิงและผู้ชายไม่เท่าเทียมกันเกิดจากการไม่มีโอกาสเข้าถึงหรือครอบครองความรู้หรือปัจจัยการผลิตมากกว่า จึงทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าตนไม่จำเป็นจะต้องอ่อนข้อต่อผู้ชายอีกต่อไป และโดยธรรมชาติแล้วผู้ชายและผู้หญิงมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้หญิงที่เป็นเพศที่อ่อนแอกว่าละในสิ่งที่เรียกว่าสัญชาตญาณของผู้หญิง อันเป็นสาระหรือแก่นของความเป็นหญิงไป นอกจากนี้ผู้หญิงเองก็มีลักษณะเฉพาะ คือ เสน่ห์ ความสวยงาม สง่างาม ขี้เล่นและอ่อนโยน (Grace, Play, Lightness) การแสดงออกของสตรีนิยมของ Nietzsche ถือว่าเป็นการนำเอา ความโง่เขลาแบบผู้ชาย (A Masculine Stupidity) มาเป็นเครื่องชี้นำ เป็นการกระทำที่ตกต่ำเสื่อมถอยของความเป็นผู้หญิง

(A Degeneration of Woman) และสรุปว่าไม่มีหลักการสัญญาประชาคมใดที่สามารถแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคและความอยุติธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิงได้

หลังทศวรรษ 1970 สตรีมีอิสระและเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกับเพศชาย ความแตกต่างและการกีดกันทางเพศไม่ได้รับการยอมรับในสังคมโลก ผู้หญิงสามารถเป็นนายกรัฐมนตรี แพทย์ วิศวกร นักบินอวกาศ และสามารถพิสูจน์ได้ว่าทำงานได้ยาวนานและเป็นมืออาชีพได้มากกว่าผู้ชายจนกระทั่งมีคำกล่าวในหมู่สตรีว่า “แล้วเรายังต้องการผู้ชายอยู่อีกหรือ” (Do we need men at all?)

ในประเทศไทยเอง วิวาทะเรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางเพศก็ปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานครั้งแรก ประมาณ พ.ศ. 2516-2517 เช่น งานเขียนของจิระนันท์ พิตรปรีชา เรื่อง “โลกที่สี่ ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของหญิงไทย” ที่ตีแผ่ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่องทวิมาตรฐานที่ครอบผู้หญิง ความคาดหวังที่จะให้ผู้หญิงทำหน้าที่ทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งที่แตกต่างจากชาย การรับบทบาทกำลังสองของผู้หญิง (Double Burden) แต่งานชิ้นสำคัญในประเทศไทยที่ชี้ให้เห็นความเป็นอคติทางเพศต่อการให้คุณค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วน แด ดิลกวิทยรัตน์ (2526) กล่าวถึงในหนังสือ “มดลูกก็ปัจจัยการผลิต” ว่าการที่เศรษฐศาสตร์ไม่นับงานของสตรีที่ทำในบ้านนั้นผิดยิ่งนัก มดลูกแท้จริงแล้วก็คือปัจจัยการผลิตแรงงานดี ๆ นี่เองและกนกศักดิ์ แก้วเทพ นักเศรษฐศาสตร์ที่เขียนเกี่ยวกับความไม่เที่ยงธรรมในเศรษฐศาสตร์กระแสชายโดยชี้ให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของการเก็บตัวเลขสถิติเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ที่ละเลยงานที่ผู้หญิงทำ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2546)

การศึกษาวิจัยนี้จึงต้องการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ สาขาภาพยนตร์ เป็นภาพยนตร์ที่ต้องการสะท้อนมุมมองของเพศชายที่มีต่อบทบาทของสตรีในสังคมไทยซึ่งการใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับถ่ายทอดเพราะภาพยนตร์เป็นกระบวนการของสัญลักษณ์ (Symbolic Process) มีความสำคัญในการสื่อสารเพราะเป็นเครื่องมือที่สร้างความหมายให้กับอีกคนหนึ่งได้มีปฏิสัมพันธ์กัน (Don F. Faules & Dennis C. Alexander, 1978) และหมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มีความหมาย (Meaning) แทนของจริง (Object) ในตัวบท (Text) และบริบท (Context) หนึ่ง ๆ สิ่งที่น่ามาเป็นสัญลักษณ์อาจเป็นสิ่งของ รูปภาพ หรือภาษาก็ได้ที่มีความหมายมากกว่าความหมายในตัวของมันเพียงอย่างเดียว และสิ่งที่เป็สัญลักษณ์ (Semiotics) นี่เป็นการศึกษาถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่มนุษย์ในสังคมใช้ในการสื่อความหมายสู่กัน โดยพัฒนามาจากภาษาศาสตร์ มีจุดประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกับกลไกการสื่อสารในสังคมมนุษย์ รวมถึงการอธิบายสังคมวัฒนธรรมภายใต้ความหมายและความเชื่อของการสื่อสารนั้น (จตุพร แจ่มชมศิลป์, 2547) การตีความหมายของสัญลักษณ์จึงต้องคำนึงถึงรหัสทางวัฒนธรรม (Cultural Code) ด้วย

ดังนั้น เมื่อการถ่ายทอดภาพยนตร์ในมุมมองของเพศชายที่มีต่อแนวคิดสตรีนิยมด้วยภาษาสัญลักษณ์ประกอบด้วยโวหารภาพยนตร์ที่เหมาะสมแล้ว จะก่อให้เกิดการตีความอย่างกว้างขวางเมื่อนั้นย่อมเป็นการนำภาพยนตร์ก้าวเข้าสู่ปรัชญาแห่งภาพยนตร์ได้อย่างสมบูรณ์

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยสร้างสรรค์

- 1.2.1 เพื่อแสดงแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับสตรีนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน
- 1.2.2 เพื่อแสดงมุมมองของชายไทยต่อแนวคิดสตรีนิยมในสังคมไทยปัจจุบัน
- 1.2.3 เพื่อสะท้อนมุมมองของชายไทยต่อแนวคิดสตรีนิยมในสังคมไทยผ่านการเล่าเรื่องในภาพยนตร์

1.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพยนตร์ศิลปะ	หมายถึง	เป็นภาพยนตร์อิสระไม่หวังผลกำไร มีผู้ชมเป้าหมายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้แก่ ภาพยนตร์แนว Avant Guard, Independent (Indy), Experimental หรือ Anti-Narrative มีเนื้อหาที่มีมุมมองเป็นลักษณะส่วนตัวของผู้กำกับ
สตรีนิยม	หมายถึง	ความเสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษในยุคปัจจุบันในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การเมือง ศาสนา ครอบครัว ผู้นำองค์กร และการแสดงออกทางเพศในภาพยนตร์เรื่อง “เงา”
สายตาชาย	หมายถึง	มุมมองของเพศชายผู้แสดงบทบาทเหนือเพศหญิงซึ่งมุ่งนำเสนอในภาพยนตร์เรื่อง “เงา”
เงา	หมายถึง	ด้านมืดของมนุษย์ที่ซ่อนอยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก (Unconscious) ได้แก่ ความคิดที่ซับซ้อน ความซึ่ซลาด ความใคร่ ความปรารถนา ตัณหา ราคะ เสมือนเงามนุษย์ที่ทุกคนต้องแบกไปทุกหนทุกแห่ง มีความหนาบางแตกต่างกัน สะท้อนความเป็นตัวตนอีกด้านหนึ่งของมนุษย์

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์แนวความคิดสตรีนิยมที่เกี่ยวข้องกับสตรีในสังคมไทยในปัจจุบันเท่านั้นเพื่อเป็นข้อมูลนำมาสร้างสรรค์เป็นภาพยนตร์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 เพื่อให้เกิดความรู้ในเชิงวิพากษ์ของแนวคิดระหว่างเพศหญิงและเพศชายไทย
- 1.5.2 เพื่อค้นหาวิธีคิดในการนำเสนอสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ในเชิงโวหารของภาพยนตร์
- 1.5.3 เพื่อให้ผู้ชมตระหนักถึงความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเพศ